

УДК 378.12

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-1.39>

Т. В. Дніпровська

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філології та видавничої справи
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

О. В. Кондрашова

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філології та видавничої справи
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Стаття присвячена розгляду педагогічних особливостей та обґрунтування технології індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням.

Розглянуто поняття «індивідуалізація навчання» як складне й багатогранне педагогічне явище. Проведено історичний аналіз становлення індивідуалізації як форми навчання.

На основі аналізу, систематизації та узагальнення різноманітних підходів щодо характеристики понять “індивідуалізація” та “диференціація” зазначено, що: диференціація та індивідуалізація – дві сторони одного й того ж процесу реалізації особистісно орієнтованої парадигми освіти; обидва процеси враховують індивідуальні особливості студентів і відповідним чином структуруються; диференціацію навчання можна трактувати як ефективний спосіб його індивідуалізації; диференціація та індивідуалізація є необхідними під час навчання студентів іноземним мовам.

Визначено переваги індивідуалізованого навчання студентів. Констатовано, що технологія індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням – це така організація дидактичного процесу, за якої індивідуальний підхід та індивідуальна форма навчання є пріоритетними, а навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням набуває більш оптимального, дидактично продуманого, особистісно орієнтованого характеру.

Запропоновано педагогічну технологію побудувати на трьох рівнях: науковому, теоретико-методичному та практичному. Теоретична частина навчання спрямована на оволодіння студентами системою знань щодо поняття, сутності, складників комунікативної компетентності інженера. Практична частина спрямована на формування у студентів практичних умінь і навичок вирішення індивідуальних проблемних та професійних ситуацій шляхом тренінгів, рольових ігор, проектування та відпрацювання кейсів.

У третій частині час відводиться на самостійну роботу студентів під керівництвом викладача. Для поглиблення знань студентів розроблено індивідуальні завдання творчого характеру, які мали інженерний підтекст, підбиралися за інтересами та за ролями на виробництві.

Ключові слова: майбутні інженери, комунікативна компетентність, індивідуалізоване навчання студентів, педагогічна технологія, англійська мова за професійним спрямуванням.

Постановка проблеми. Стратегічним напрямом освіти на сьогодні виступає парадигмальна установка на формування, розвиток і самовдосконалення фахівця, за умови реалізації якої він зможе вільно орієнтуватись у складних іншомовних та соціокультурних ситуаціях.

На автопідприємствах нашої економіки пердусім потрібен ерудований інженер-фахівець, котрий як має високий рівень професійної компетентності, інноваційний тип мислення, здібності до опанування новою інформацією, так і здатний самоактуалізуватись у своїй професійній діяльності, співпрацювати з іноземними колегами зарубіжних країн, знаходити з ними оптимальні шляхи співробітництва.

Традиційна ж освіта сьогодні більше спрямована на передачу готових знань, ретрансляцію відомих варіантів вирішення виробничих та соціокультурних ситуацій. У таких умовах усе більшого значення набуває процес індивідуалізації та диференціації навчання майбутніх фахівців.

Потреба в індивідуалізації зумовлена також розвитком індивідуальної траєкторії навчання, яку вища школа України активно впроваджує останні декілька років [1, с. 107]. На перший план виходить пріоритетне значення підготовленості фахівця, прояв його мобільності, гнучкості, соціальної відкритості як особистості та професіонала, компетентного і глибоко освіченого у своїй галузі знань.

Також проведений нами аналіз рівня розвитку професійно важливих якостей випускників інженерних спеціальностей підприємств показав, що на багатьох автопідприємствах молоді інженери недостатньо готові до вирішення професійних й управлінських ситуацій під час спілкування з колегами, з іноземними партнерами, що означає недостатній рівень сформованості комунікативної компетентності під час навчання у ЗВО, відсутність прагнення до професійного й особистісного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема індивідуалізації навчання значною мірою відображена у психолого-педагогічних дослідженнях, зокрема на основі діяльнісного підходу (Г. Балл, П. Гальперін, Т. Кудрявцев), розвивального навчання та активізації пізнавальної діяльності (Д. Богоявленська, Л. Виготський, Н. Талізін). Індивідуальним відмінностям особистості присвятили свої праці психологи Б. Ананьєв, Л. Виготський, К. Платонов. Загальні педагогічні основи індивідуального підходу до навчання та виховання учнів розкриті А. Бударним, А. Кірсановим, І. Унт.

Науковцями обґрунтовані методичні аспекти індивідуального підходу у трудовому навчанні засобами нових інформаційних технологій (І. Цідило), індивідуалізації навчання школярів кресленню (Г. Гаврищак), врахування індивідуальних особливостей, технічних здібностей у процесі підготовки майбутніх учителів технологій (Г. Мамус). Однак у цих працях не розглянуто мету, зміст, технологічні основи, форми та засоби індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням.

Мета статті. Аналіз проблем підготовки майбутніх інженерів у ЗВО для роботи на підприємствах автотранспорту, показав, що їх іншомовна комунікативна компетентність перебуває сьогодні на недостатньому рівні.

Результати такого аналізу дозволили визначити наявні протиріччя між: необхідністю засвоєння студентами знань із дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» і відсутністю змістовних одиниць, методів та форм, котрі могли б дозволити врахувати різний рівень підготовленості студентів у процесі їх навчання; необхідністю формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів та відсутністю методів і завдань, які б могли б забезпечити цей процес індивідуалізовано; різним вхідним рівнем знань студентів перед вивченням дисципліни та недостатньою можливістю викладача спиратися на дані педагогічної діагностики й самодіагностики студентів.

Метою статті є розгляд педагогічних особливостей застосування технології індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел показав, що поняття «індивідуалізація навчання» – складне й багатогранне педагогічне явище. Особливої актуальності воно набуває в умовах переходу на парадигму особистісно орієнтованого навчання й застосування активних та інтерактивних методів навчання на всіх рівнях освітньої діяльності у ЗВО.

Із психолого-педагогічного погляду, *індивідуалізацію* розглядають як сукупність елементів, процесів, тенденцій, які утворюють особливу форму існування явищ об'єктивного світу, особливий рівень його буття [2].

Зокрема, науковець Д. Чернилевський потрактовує поняття «індивідуалізація» як «організація навчально-виховного процесу, за якої вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку їх здібностей до навчання» [3].

Аналіз літературних джерел дозволив систематизувати та згрупувати поняття індивідуалізації навчання, котрі використовуються сьогодні:

1. Індивідуалізація навчання – як організація дидактичного процесу, за якої вчитель обирає способи, прийоми, темп навчання, враховуючи індивідуальні особливості учнів, ступінь їх здібностей до оволодіння знаннями (А. Бударний, І. Бутузов, О. Кірсанов).

2. Індивідуалізація навчання – як розуміння сильних і слабких боків особистості, врахування особливостей кожного і створення умов для їх розвитку (В. Володько, Г. Глейзер, Ю. Кулюткін).

3. Індивідуалізація навчання – як індивідуальна або самостійна робота учнів чи студентів (О. Абдуліна, П. Гальперін, Л. Деркач та інші).

4. Індивідуалізація навчання – як організована пізнавальна діяльність індивіда, котра здійснюється у відносній незалежності від педагогічних дій; (Т. Гребенюк, А. Новиков, Д. Тхоржевський та інші).

У XVIII–XIX ст. індивідуалізація як форма навчання реально втілювалась у життя через певні її різновиди. Індивідуалізовані форми (системи) навчання припускали роботу вчителя (викладача) з окремим учнем (студентом) індивідуально як на заняттях, так і в позаурочній діяльності, а також удома [4].

Як правило, вони ділились на індивідуально-групові і власне індивідуалізовані системи (форми) навчання.

Індивідуально-групові форми.

Учні одного класу (студенти групи) певного рівня підготовленості займалися разом й один педагог працював із кожним із присутніх за гнучким графіком, видаючи окремі завдання та здійснюючи контроль за виконанням.

Власне індивідуалізовані системи (форми) навчання – досить широкий клас систем, які почали складатись із початку XVIII ст. На їх основі здійснювалось індивідуальне просування в навчанні

за загальною для певного контингенту учнів (студентів) програмою.

Дослідження вікових та індивідуальних особливостей дитини проводяться такими відомими вченими, як Б. Ананьєв, Л. Занков, Д. Ельконін та інші. У педагогіці утверджується думка про єдність біологічного й соціального в індивідуальному розвитку особистості за умови пріоритетності соціального.

Найрадикальнішою спробою реалізації принципу індивідуалізації навчання став дальтон-план (початок ХХ ст.). Його автором була американський педагог Е. Пархерст, яка вважала, що успіх будь-якої навчальної діяльності залежить від пристосування темпу роботи у школі до можливостей кожного учня [5].

На основі аналізу, систематизації та узагальнення різноманітних підходів щодо характеристики понять «індивідуалізація» та «диференціація» можемо зазначити, що:

- диференціація та індивідуалізація – дві сторони одного й того ж процесу реалізації особистісно орієнтованої парадигми освіти;

- обидва процеси враховують індивідуальні особливості студентів і відповідно структуруються;

- диференціацію навчання можна трактувати як ефективний спосіб його індивідуалізації;

- диференціація та індивідуалізація є доречними та необхідними під час навчання студентів іноземним мовам.

В основі механізму індивідуалізації навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням нами покладено самостійний розподіл студентами часу й порядку навчальної роботи за консультаційної допомоги педагога, гнучка система організації та обліку індивідуального просування студента за темами, кейсами, рефератами, індивідуальними завданнями щодо виконання змістових дидактичних одиниць. Поєднання режиму індивідуалізації і змісту навчальної роботи з діяльністю студентів у малих навчальних групах супроводжувалось гнучким управлінням їх роботи. Така система має переваги: темп навчання був пристосований до можливостей кожного; студенти проявляли самостійність, ініціативу; розвивалась їх відповідальність за якість навчання; відбувався самостійний пошук раціональних методів роботи; врахування у процесі навчання індивідуальних особливостей студентів у найбільш повних формах і методах; можливість диференційовано навчатися за різними програмами на основі групування студентів за певними особливостями, інтересами або успішністю (комплектування груп).

На наш погляд, технологія індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням – така організація

дидактичного процесу, за якої індивідуальний підхід та індивідуальна форма навчання є пріоритетними, а навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням набуває більш оптимального, дидактично продуманого, особистісно орієнтованого характеру.

Така технологія акцент цілей переносить на таке: покращення навчальної мотивації й розвиток пізнавальних інтересів; збереження й подальший розвиток індивідуальності студента, його потенційних можливостей (здібностей); сприяння засобами індивідуалізації виконанню навчальних програм кожним студентом; врахування зони найближчого розвитку кожного студента; формування особистісних якостей, самостійності, творчості тощо.

Враховуючи зазначене, у своєму дослідженні ми зважаємо на те, що під *індивідуалізацією процесу навчання* майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням необхідно розглядати особистісно орієнтований дидактичний процес, де в логічну систему поєднуються доцільні елементи, котрі містять у собі структури цілей, її зміст, проектування навчальних планів і програм, окремі цілі управління діяльністю студентів, моделі їх групування, методи контролю та звітність, способи оцінювання процесу навчання студентів обраній дисципліні.

Така технологія індивідуалізовано формує лінгвістичну компетенцію студентів, що означає здатність розуміти, створювати необмежену кількість правильно побудованих речень за допомогою засвоєних правил, їх поєднання; вербально-когнітивну компетенцію, що означає здатність обробляти, групувати, запам'ятовувати, в разі потреби – актуалізувати в пам'яті знання, фактичні дані, застосовуючи мовні позначення; вербально-комунікативну компетенцію як здатність урахувувати під час мовленнєвого спілкування контекстуальну доречність мовних одиниць; метакомпетенцію – розуміння та знання понятійного апарату, аналіз та оцінка засобів мовленнєвого спілкування.

Спроектвана педагогічна технологія поєднує такі основні три рівні: науковий, теоретико-методичний та праксиологічний [6].

Науковий рівень передбачав аналіз та застосування професійної педагогіки, яка досліджує та обґрунтовує цілі, зміст і методи індивідуалізованого навчання та проектує відповідні педагогічні процеси.

Теоретико-методичний рівень дозволив визначити ієрархію цілей, змісту, методів, методик, засобів та організаційних форм індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням.

Праксиологічний рівень полягав у практичній реалізації розробленої технології індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів,

результатом якої є сформованість їх комунікативної іншомовної компетентності.

Така технологія охоплює: характеристику об'єкта проектування; таксономію завдань, котрі відповідають вимогам індивідуалізованого навчання; педагогічні умови, які покращують індивідуалізоване навчання студентів; етапи індивідуалізованого навчально-виховного процесу; форму проекту (програма, де відображено зміст, форми, порядок індивідуалізованого навчання); систему форм, методів, засобів реалізації індивідуалізованого навчання; критерії продуктивності індивідуалізованого навчання. Вона містить взаємопов'язані компоненти: методологічний, організаційно-технологічний, дидактичний, індивідуалізований.

Теоретична частина навчання була спрямована на оволодіння студентами системою знань щодо поняття, сутності, складників комунікативної компетентності інженера на основі традиційної організації навчального процесу. Друга частина – практична, була спрямована на формування у студентів практичних умінь і навичок вирішення індивідуальних проблемних та професійних ситуацій шляхом тренінгів, рольових ігор, проектування та відпрацювання кейсів, які охоплювали два блоки: перший – українською, другий – англійською мовою. У третій частині час відводився на самостійну роботу студентів під керівництвом викладача. Для поглиблення знань студентів були розроблені індивідуальні завдання творчого характеру, котрі мали інженерний підтекст, підбиралися для студентів за їх інтересами та за ролями в ситуаціях проблемного характеру.

Діяльність студентів під час роботи з кейсами містила на першому етапі: постановку мети, завдань, пред'явлення студентам зразків виконання завдань, первинний аналіз умов виконання завдання; на другому етапі – моделювання ситуацій, які ускладненні різними факторами впливу під час професійної діяльності на підприємствах; на третьому етапі – групова робота та робота в парях,

особиста демонстрація студентами виконаних індивідуальних завдань на практичних заняттях, оцінювання викладачем методів та правильності їх розв'язання.

Висновки і пропозиції. Отже, традиційні технології формування іншомовної комунікативної компетентності недостатньо враховують самотність особистості, здібності, нахили та мотиви навчання студентів. Застосування технології індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням обґрунтовано підвищить їх зацікавленість дисципліною, врахує їх здібності та прагнення, дозволить викладачеві будувати траєкторії професійного та особистісного зростання кожного студента. У майбутньому планується частково експериментально перевірити таку технологію індивідуалізованого навчання майбутніх інженерів англійської мови за професійним спрямуванням у ЗВО технічного профілю.

Список використаної літератури:

1. Абдуллина О.А. Личностно-ориентированная технология обучения: проблемы и поиски. *Наука и школа*. 1998. № 4. С. 34–37.
2. Макотрова Г.В. Индивидуальная программа развития старшеклассников в условиях профильного обучения. *Школьные технологии*. 2018. № 6. С. 104–108.
3. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе. ЮНИТИ-ДАНА. 2002. 437 с.
4. Конверський А.Є. Логіка. Київ : Український Центр духовної культури, 1999. 400 с.
5. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи, дидактичні основи / ред. С.І. Гончаренко. Львів : Світ, 1992. 302с.
6. Днепровская Т.В. Подготовка инженеров автотранспорта к профессиональной деятельности. *Известия Южного федерального университета*. Научно-педагогический журнал. 2013. № 6. 107–117.

Dniprovskaya T., Kondrashova O. Pedagogical features of application technologies of individualized learning future English engineers for professional purposes

The article considers the pedagogical features and substantiation of the technology of individualized training of future English engineers in the professional field.

The concept of "individualization of learning" as a complex and multifaceted pedagogical phenomenon is considered. A historical analysis of the formation of individualization as a form of learning.

Based on the analysis, systematization and generalization of various approaches to the characterization of the concepts of "individualization" and "differentiation", it is noted that: differentiation and individualization – two sides of the same process of implementation of personality-oriented paradigm of education; both processes take into account the individual characteristics of students and are structured accordingly; differentiation of learning can be interpreted as an effective way to individualize it; differentiation and individualization are necessary when teaching students foreign languages.

The advantages of individualized student learning are determined. It is stated that the technology of individualized training of future English engineers in professional direction is such an organization of the didactic process in which individual approach and individual form of training are a priority, and training

of future English engineers in professional direction acquires a more optimal, didactically thought-out, personality-oriented.

It is proposed to build pedagogical technology on three levels: scientific, theoretical and methodological and praxiological. The theoretical part of the training is aimed at students mastering the system of knowledge about the concept, essence, components of communicative competence of the engineer. The practical part is aimed at forming students' practical skills and abilities to solve individual problem and professional situations through trainings, role-playing games, designing and working out cases.

In the third part, time was devoted to independent work of students under the guidance of a teacher. To deepen students' knowledge, individual creative tasks were developed, which had an engineering connotation, were selected according to interests and roles in production.

Key words: *future engineers, communicative competence, individualized education of students, pedagogical technology, English language for professional purposes.*